

DOCUMENTA BARTÓKIANA

Heft 1. Hrsg. von D. DILLE, Bartók Archiv — Budapest, 1964, Verlag der Ung.

Akademie der Wissenschaften. 136 + 43 S. — 25 cm.

A Magyar Tudományos Akadémia Bartók Archivuma arra az immár régóta várt feladatra vállalkozott, hogy folyamatosan nyilvánosságra hozza a tulajdonában levő Bartók-dokumentumokat. Ennek az új kiadvány-sorozatnak, mely *Documenta Bartókiana* címet visel, a múlt évben jelent meg az első füzete Denijs Dille professzor, a budapesti Bartók Archivum vezetőjének gondozásában.

Miként a publikáció címe mutatja — és Dille professzor bevezetője is hangsúlyozza —, az Archivum munkatársai ezekben a füzetekben kizárólag dokumentumokat, a kutató munkához való forrásanyagokat kívánnak közrebocsátani. Itt jelenik meg tehát mindaz a sok hasznos adat, levél, ujságcikk, kritika, fénykép, bibliográfia stb., amely a Bartók-kutatás életrajzi ill. filológiai ágának elengedhetetlen segédeszköze. Ugyanakkor a Documenta Bartókiana feladata, hogy nyomtatott formában hozzáférhetővé tegye Bartóknak az Archivum tulajdonában levő, mindeddig publikálatlan műveit, azokat a fiatalkori kompozícióit, melyek ismerete feltétele a Bartók stílusával foglalkozó további történeti és esztétikai kutatásoknak. A Documenta eme feladatát külön is hangsúlyozni kívánjuk, mivel — véleményünk szerint — az ilyen szigorúan tudományos célú és jellegű kiadás az egyetlen lehetséges etikus forma Bartók fiatalkori vagy kevéssé sikerült, tehát nem közlésre szánt kompozícióinak közrebocsátására.

A Documenta első füzete mintegy 12 nyomdai ív terjedelemben számos értékes adatot, képet és zeneművet ad az érdeklődők kezébe. A közlésre kerülő anyag válogatását, tekintettel arra, hogy sem időbeli, sem tárgyi rendszeresség nem vihető keresztül, az a szempont vezette, hogy újabb adatok tükrében is bemutassa Bartók Kodály Zoltánhoz és Kodályné Sándor Emmához való viszonyát, alkotó és emberi barátságuk számos, mindeddig ismeretlen mozzanatát. A dokumentumgyűjteménynek ez az első füzete tehát, különösképp, hogy összeállításának munkája időben találkozott Kodály 80. születésnapjának ünneplésével, Bartók mellett a másik nagy magyar zenei génusz előtt is lerója tiszteletét. Ez a megfontolás indította Dille professzort bevezetése emelkedett hangú zárószóinak megírására, melyeket érdemes ehelyütt eredetiben idéznünk: „Aus Anlaß des 80. Geburtstages von Zoltán Kodály, des Altmeisters der ungarischen Musik, den Bartók mehr als alle anderen Zeitgenossen schätze und liebte, und den er für ein Licht erster Größe unserer Zeit sowohl für die ungarische Nation wie für die ganze Kulturwelt hielt, fühlen wir, daß es unsere Schuld dem verehrten Meister gegenüber ist, nicht nur die üblichen Glückwünsche auszusprechen, vielmehr bitten wir ihn, uns zu gestatten, ihm dieses erste Heft der Documenta Bartókiana als Ausdruck unseres Dankes und unserer Bewunderung zu widmen.”

A dokumentumok válogatásának másik szempontja az volt, hogy Bartók egyik legjelentősebb ifjúkori művével, a „Kossuth” szimfóniai költeménnyel kapcsolatban a lehetőséghez képest minél több adatot és dokumentumot felsorakoztasson, nyilvánvalóan azzal a céllal, hogy a nemrég kiadásra került kompozíció (Editio Musica-Schott közös gondozásában) teljes történeti hátterét felvázolja.

A Bartók és Kodály kapcsolatára vonatkozó közlések sorát Bónis Ferenc bibliográfiái nyitják meg, melyekben Bartók és Kodály közös publikációinak, illetve Kodály Bartókról szóló írásainak felsorolását találjuk meg. Ezután Bartók és Kodályék levelezéséből olvashatunk néhány szemelvényt, D. Dille gondozásában, így Bartók egy 1912-ben kelt levelét, Kodály két 1908-ból való Bartókhöz intézett levelét és végül Kodályné Sándor Emma egy igen érdekes levelét Bartók édesanyjának címezve (1918-ból). E levelek tanúsága alapján az eddiginél sokkal gazdagabb kép bontakozik ki előttünk a két nagy mester barátságáról. Kapcsolatuk dokumentumait néhány jegyzék egészíti ki, melyben Dille professzor felsorolja Bartók Béla Kodály Zoltánnak és Kodályné Sándor Emmának ajánlott kompozícióit, Bartók Kodályról írt cikkeit, Kodályné Bartók műveihez készült műfordításait és végül azokat a Bartók-kéziratokat, melyek Kodályné hagyatékából kerültek a budapesti Bartók Archivumba. Helyet kap ezután a kötetben e barátság néhány fénykép-dokumentuma is: Bartók Kodályhoz intézett levelének facsimiléje (részlet), továbbá több Bartókot, Kodályt és Kodálynét együtt megörökítő fénykép, otthonukban és népdalgyűjtő úton.

A Documenta első száma jelentős helyet szentel a Kossuth-szimfóniára vonatkozó adatok közlésének. Így kibővítve olvashatjuk benne Demény János már korábban megjelent dokumentációját (Bartók Béla tanulóévei és romantikus korszaka. Zenetudományi Tanulmányok II. Erkel Ferenc és Bartók Béla emlékére. Szerk. Szabolcsi Bence és Bartha Dénes. Budapest, 1954, Akadémiai Kiadó. 411–434. l.) a bemutató sajtóvisszhangjáról, mely egyúttal jellemző képet fest Budapest zenei állapotáról az 1904-es esztendőben.

A budapesti lapok kritikái mellett ezúttal két angol nyelvű manchesteri cikket is olvashatunk, melyek szövegét Colin Mason ill. David Clegg bocsátotta a szerkesztők rendelkezésére. A dokumentáció értékét jelentős mértékben növeli Demény János gondos elemzése, melyet az egyes kritikusok személyéről és a lapok politikai hovatartozásáról közöl. Ez megkönnyíti a kutató tájékozódását az egyes cikkek értelmezésében. Csak azt sajnáljuk, hogy nem idézi a cikkek teljes szövegét, ami lehetővé tette volna az olvasónak, hogy a kritika arányaiból is ítéletet alkothasson. A Demény János közölt dokumentumok sorában fel kell még említeni Bartók édesanyjának egy levelét a Kossuth előadásáról, továbbá azoknak a már publikált Bartók-leveleknek a jegyzékét, melyekben a Kossuth szimfóniáról említés esik.

A publikáció angol munkatársa, David Clegg közli a Kossuth-szimfónia angol nyelvű programját. Ez érdekes kiegészítését képezi Dille professzor dokumentációjának, mely a Bartók által személyesen összeállított ismertetés különböző változatait gondosan összehasonlítja. Denijs Dille tanulmánya azonban ezen is túlmegy: a Kossuth-szimfónia bemutatójának mély történeti analízisét nyújtja. Dille professzor ugyanis nemcsak a Bartók-fogalmazta program-ismertető különböző változatait elemzi, de belebocsátkozik olyan részlet-problémák vizsgálatába is, mint a tételcímek eredete vagy a zenekari szólamok másolójának kiléte. Az utolsó — „Csöndes, minden csöndes” című — tétellel kapcsolatban közli annak forrását: Harsányi Kálmán „Est” című költeményét. Bartók egyébként ezt a verset a Kossuth-szimfóniát megelőzően dal- és férfikar formájában is megkomponálta. A férfikarra írt változat helyet kapott e füzet hangjegymellékletében, a dalváltozat pedig „Az ifjú Bartók” című, nagyobb közönség számára is elérhető publikációban (Zenemű-

kiadó-Schott) került közlésre. Megjegyezzük, hogy célszerűbb lett volna a két változatot a Documentában egymás mellett bemutatni.

Nagy örömmel fogadja a zenetudományi kutatás Dille professzor minuciózus pontosságú, apró részletekre is kitérő közleményét a Kossuth-szimfóniával kapcsolatban. Csupán egyetlen aggályunknak kívánunk hangot adni: Dille professzor — véleményünk szerint — talán túlzott jelentőséget tulajdonít a szólamokba beírt élcelődő megjegyzéseknek.

A Documenta első füzetének szépen kivitelezett kép-anyaga a már említett Bartók—Kodály—Kodálné kapcsolatra vonatkozó dokumentumokon kívül néhány érdekes fénymásolatot tartalmaz a Kossuth-szimfónia történetével összefüggésben. Továbbá helyet kapott itt egy színes karikatúra is Bartókról, mely feltehetően édesanyja unokatestvérétől, Voit Ervintől származik. Sajnos, a képanyag forrására vonatkozóan semmiféle felvilágosítással nem szolgál a publikáció.

A hangjegymellékletben a már említett „Est” című férfikaron kívül megtalálhatjuk Bartók ifjúkori hegedű-zongora szonátáját. Ez utóbbi kompozíció közlését minden Bartók-kutató nagy érdeklődéssel fogadja, hisz kamaramuzsikájának gyökerei ide vezetnek vissza. Kár, hogy a darab közlését a legcsekélyebb szövegkritikai megjegyzés sem kíséri, jóllehet ez egy ilyenfajta tudományos publikációban elengedhetetlen volna. Reméljük, a Documenta legközelebbi füzete pótolni fogja ezt a hiányosságot.

Az ízléses kivitelű, német nyelven megjelent, részletes név- és tárgymutatóval ellátott zenetudományi publikáció igaz nyeresége a magyar zenetudománynak és általában: a Bartók-kutatásnak világszerte. További füzeteket érdeklődéssel és szeretettel várjuk.

Kárpáti János

KLANICZAY TIBOR: MARXIZMUS ÉS IRODALOMTUDOMÁNY

Akadémiai Kiadó — Bp., 1964. 275. l.

Megújhodott irodalomtudományunk éppen túljutott történetének és fejlődésének első tizenöt évén, amikor megjelent Klaniczay Tibor tanulmánykötete. Könyve — már címe is ezt ígéri — nemcsak az irodalomtörténet egyes problémáival foglalkozik, hanem tágabb körben mozog: mindazzal, mi az irodalomtudomány területéhez tartozik (textológia, forrásfeltárás, magyar irodalomtörténet, idegen irodalmak, verstan, stilisztika, összehasonlító irodalomtörténet, irodalomelmélet, élőirodalom és kritika: amint ezt kötetének utolsó tanulmányában pontosan meg is jelölte).

A kötetet: szembesítés. A célkitűzések és az eredmények szembesítése, a feladat és a végrehajtás perbe hívása, hiszen minden tanulmányát gyakorlati követelmények hívták életre. Klaniczay Tibor köteté megértésének és értékelésének egyik kulcsa annak az irodalompolitikai légkörnek figyelemmel kísérése, amely az utóbbi hét-nyolc évben kibontakozott hazánkban: az ideológiai kérdések helyes korrekciója. Ilyen feltételek mellett, ily jellegű beágyazottságban Klaniczay példásan bizonyítja: felkészültségéhez mérten *bármely korszak* kutatójának alapos tájékozottsággal szembe kell nézni új, vagy újszerűen felvetett problémákkal, miket a tudományág a marxizmus szellemében megkövetel.